

Nr 1 2023

Åarjelsaemien gærhkoepiaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Fosen-aksjonister stengte departementer

Side 2

**Noeretjåanghcoe
USA:sne**

Bielie 4

**Sonia har kämpat
för rättvisa**

Sid 8-9

**Sterk film
om overgrep**

Side 13

Slutt for nordsamisk i Hattfjelldal

Utdanningsdirektoratet vil ikke lenger at Årjelsaemien vierhtiesáafoe (ÅSV)/Sørsamisk kunnskapspark i Hattfjelldal skal gi undervisning i nordsamisk. Dette skaper reaksjoner, men noen gir også tilslutning til endringen.

Lars Gunnar Marken er leder for ÅSV. Han registrerer endringen, og har i brev til Udir pekt på konsekvensene dette vil ha for samiske elever.

- Undervisningen handler ikke bare om språk, men også om det sosiale aspektet. Mange av våre elever er alene eller få sammen på sin lokale skole. Da betyr det mye med trygghet og å ha med gode venner på språksamlingene, sier Marken.

Årjelsaemien vierhtiesáafoe i Hattfjelldal skal ikke lenger tilby nordsamisk til nye elever.

FOTO: DD

SAMLINGER OG GRUPPER

På språksamlingene samles alle elevene i aldersgruppene. Deler av programmet er felles, og deler av programmet foregår i språkgrupper. Språksamlingene blir også gjennomført sammen med Bodø som også har undervisning i lulesamisk. Marken kan også fortelle om stor vekst i antall

elever. I lulesamisk har det økt fra fire til 40 elever på to år, og de har fortsatt kapasitet til flere. Samtidig har ÅSV måtte avvise over 40 nordsamiske elever som per i dag står uten tilbud.

SPRÅK- ELLER KULTURSAMLING?

En som derimot er enig i at ÅSV skal prioritere sørsamisk Maja Lisa Kappfjell. Hun bor i Tromsø og har barn som er samisk to-språklige. I et innlegg publisert i Ságat 16/1-23 stiller hun spørsmålet om det er viktigst med «kultursamlinger» eller «språksamlinger». Maja Lisa har en datter som har hatt sørsamisk undervisning fra Hattfjelldal og ønsket å få styrket sørsamisk språk gjennom deltagelse på samlingene. Men basert på egne erfaringer blir det sørsamiske språket lite praktisert på samlingene.

SØRSAMISK STÅR SVAKT

Kappfjell er bekymret for mulighetene for utviklingen av sørsamisk språk slik undervisningen og samlingene er lagt opp i dag.

- Sørsamisk er et språk med få språkbrukere som bor spredt. Vi trenger gode språkbad, men dagens undervisningsmodell fungerer ikke. Den gir oss ikke språktalere som kan utvikle sørsamisk språk videre, forteller Kappfjell til DD. Hun tror ikke det er mulig å bygge en tilfredsstillende språkkompetanse på alle samiske språk ved én institusjon. Hun mener noen andre enn ÅSV bør ta ansvar for nordsamisk og lulesamisk, eller så må ÅSV få nok penger til å arrangere tre separate samlinger.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Fosen-aksjonister blokkerte departement

500 dager etter at Høyesterett dømte utbyggingen av vindkraftverk i reinbeiteområder på Fosen ulovlig, aksjonerte ungdommer fra NSR-U og Natur- og Ungdom mot Olje- og energidepartementet. Aksjonistene krevde handling fra departementet, vindturbinene fjernet og områdene restaurert.

Torsdag 23. februar satte 13 aksjonister seg ned i lobbyen i departementet med sine bannere. Der ble de frem til politiet på anmodning fra departementet bar ut demonstrantene natt til mandag. Etter det fortsatte aksjonen på utsiden av regjeringskvartalet. I løpet av de neste dagene blokkerte aksjonister inngangen til flere departementer og flere hundre personer sluttet seg til aksjonen.

IKKE-VOLDELIG AKSJON

Aksjonen foreløp rolig og kontrollert uten noen form for vold, men ved flere anledninger bar politiet bort aksjonister for å åpne innganger til regjeringskontorer. Blant aksjonistene var også

Etter appeller foran Stortinget ble aksjonen avsluttet med en stille protest foran Slottet der regjeringen var samlet i statsråd.

den svenske klima-aktivisten Greta Thunberg. Aksjonen har også fått internasjonal oppmerksomhet.

BRED STØTTE

Flere organisasjoner, både samiske og norske, uttrykte støtte til aksjonen. Nidaros bispedømmeråd, bispedømmet der

Fosen ligger, uttrykte også sin forståelse for aksjonen.

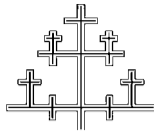
- Nidaros bispedømmeråd har forståelse for den frustrasjon som ligger bak aksjonene som pågår i og rundt kontorene til Olje- og energidepartementet om Fosen-saken. Den fredelige aksjonen er symptom på en alvorlig tillitskrise mellom det

samiske samfunnet og myndighetene. I denne saken utfordres rettsstaten når regjeringen ikke følger opp Høyesteretts avgjørelse. Det er norske myndigheters ansvar at denne situasjonen har oppstått, sier Nidaros bispedømmeråd i sin uttalelse.

FIKK STATSMINISTEREN I TALE

Aksjonen ble fyldig dekket i riksmidier og i politiske debattprogram. Til slutt møtte også statsminister Jonas Gahr Støre opp og møtte demonstrantene og vedgikk at vindkraftanleggene er et menneskerettighetsbrudd. Det har statsråden tidligere ikke villet sagt. Det er derfor forventninger til at regjeringen vil få til en raskere avklaring av hva som må gjøres på Fosen. Aksjonistene valgte da å avslutte aksjonen med appeller foran Stortinget fredag 4. mars. der arrangørene melder at 2000 personer deltok før en stille markering ved Slottet.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Det verste er å ikkje gjera noko

Du les no ein utilstrekkeleg leiar-artikkel i eit utilstrekkeleg blad. Det er fleire saker som kunne vore omtalt og vist fram, og det er saker som er omtalt kunne fått større plass. Men det har blitt eit blad, og vi trur er innhaldet er ganske bra. Frykten for å gjera feil kan i alle fall ikkje hindra oss i laga bladet.

«Det verste du kan gjera er å ikkje gjera noko.» Det er den viktigaste regelen når du kjem til ei ulukke. Om det er uoversiktleg og kaotisk, så er det likevel betre å gjera litt enn å berre bli ein tilskodar. I ein ulukkesituasjon må ein gå til verks umiddelbart. Ved andre oppgaver i livet har vi som regel litt tid på oss, vi har ein tidsfrist, slik vi har det her i bladet.

«Alt for mange har blitt utsette for overgrep og fått skada både tryggleik og sjølvkjensle.»

GRENSELAUST ER SLIT

Tanken på å leva utan fristar og grenser kan høyrast forlokkande ut. Men det kan òg bli det verste av alt. Du kan endå opp som tilskodar til livet, for ingenting *må* bli gjort. Men du kan òg bli totalt utmatta, for det er alltid meir som kan bli gjort. I den mykje omtalte Fosen-saka er det både grenselaust og slitsamt. Det er tilsynelatande ingen tidsfrist for når den utøvande makta, Olje- og energidepartementet, skal bli ferdig med sine vurderingar. Det gir eit veldig slit for

dei som vann fram i Høgsterett, men fortsatt ventar på at domen skal få praktiske konsekvensar.

TOLEGRENSE

Internasjonal rettspraksis peikar på 120 dagar som ein frist for å retta opp brot på SP § 27 som var hovudpunktet i Høgsterett. I Fosen-saka var det gått over 500 dagar. Då var tolmodet og «tidsfristen» brukt opp for organisasjonane NSR-U og Natur og Ungdom som aksjonerte mot departementet. Det er klart at Høgsteretts-

domar må gi utslag i faktisk handling. Men det er òg andre slag grenser som må respekterast.

OVERGREP

Alt for mange har blitt utsette for overgrep og fått skada både tryggleik og sjølvkjensle. Filmen *Tystnaden* fortel om dette som mange er råka av, indirekte eller direkte, men få talar om. Kanskje er det noko vi opplever som vi tenker ikkje er berre bra. Eller vi ser at grenser er i ferd må å bli tråkka. Då er det bra å stoppa opp og spørja. For det verste vi kan gjera er å ikkje gjera noko.

EINAR SØRLID
BONDEVIK

Gærhkoeveeljeme - Kirkevalg 2023

Det er kirkevalg 10. og 11. september 2023. Alle som er medlem i Den norske kirke kan stemme ved Kirkevalget. Bruk din stemme til å forme kirkens fremtid!

Er du medlem i Den norske kirke og er 15 år eller eldre i valgåret, har du stemmerett i kirkevalget. Om du i tillegg er medlem i Saemien Áálmege, kan du også stemme inn sørsamisk representasjon i bispedømmerådet/Kirkemøtet og Saemien Áálmegearerie (SÅR). Alle valgene har mulighet til digital forhåndsstemmegivning: valg av menighetsråd der du bor, lokalt valg

- valg av leke til bispedømmeråd og Kirkemøtet, lokalt valg
- valg av Saemien Áálmege
- valg av sørsamisk representant til

Nidaros bispedømmeråd og Kirkemøtet

DIGITALT ELLER PER POST

Valg av Saemien Áálmegearerie og sørsamisk representant i Nidaros bispedømmeråd og Kirkemøte er forhåndsvalg per post eller digitalt i Kirkevalget 2023. Digital forhåndsstemmegivning skjer i perioden fra 10. august til 6. september. Logg deg på valgportalen på www.kirkevalget.no og avlegg stemme. Ved postvalg må stemmeseddelen være inne til valgstyret innen kl. 21:00 på valgdagen, 11. september. Velgeren er selv ansvarlig for å avgi stemme på et tidspunkt som gjør at stemmen kommer inn til valgstyret innen valgdagen.

STEMMERETT

For å delta i valget må du være regist-

ert med bostedsadresse i Norge og medlem i Saemien Áálmege før 30. juni 2023. Du kan melde deg inn i Saemien Áálmege på: www.kirken.no/saemien-aaalmege.

NOMINASJONSKOMITÉER

Nominasjon til valg av Saemien Áálmegearerie og samisk representant i Nidaros bispedømme og Kirkemøte er i gang. Nominasjonskomité for Saemien Áálmegearerie består av Bierna Bientie, May Jönsson, Toamma Bransfjell, Cecilie Lifjell, Sara Åhrén og Einar Sørliid Bondevik. Nominasjonskomitéen for valg av samisk representant i Nidaros bispedømme og Kirkemøtet, oppnevnt av Nidaros bispedømmeråd består av Bierna Bientie, Cecilie Lifjell og Svein Ole Granefjell. Valgrådet i Nidaros og

Saemien Áálmege sørger for at postvalget blir kunngjort og at stemmeseddelen blir gjort tilgjengelig.

VALG TIL SAMISK KIRKERÅD.

27. -29. oktober 2023 velges kandidat til Samisk kirkeråds leder og kandidater til sørsamisk representant i Samisk kirkeråd. Det er Samisk kirkelig valg møte som velger representanter. Men menighetsråd i Nidaros bispedømme, inkludert Saemien Áálmegearerie, og menighetsråd i de prostier i Sør-Hålogaland, Hamar og Møre bispedømmer som omfattes av sørsamisk språkområde kan komme med forslag på kandidater til Samisk kirkeråd fra sørsamisk språkområde.

MONICA KAPPFJELL, DAGLIG
LEDER SAEMIEN ÁÁLMEGE

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jih daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jih gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Första sidan:

Aksjonister ved Olje- og energidepartementet, her Jon Anta Eira-Åhren, ropte ut krav om handling etter Høyesterettsdommen 11/10-21 som sier at vindkraftverk på Fosen er ulovlig oppført.

FOTO: NAINA HELÉN JÄMA

Noeretjåanghkoer USA: sne

Tsiengelen 20 aalkoealmetjen noerh USA:sne tjåanghkanin. Desnie lierin guktie saemien aamhtesi bijre raeriestidh. Maajja-Krihke Bransfjell buerkeste guktie tjåanghkosne lij.

– Joekoen hijven lij jñh manne jijnjñ lierim, Maajja-Krihke Bransfjell jeahta. Dñhte 22 jaepien båeries jñh studeentine lea Noerhte universiteetesne Leavangkisnie. Lohkehtæjjine edtja sjñdtedh.

Tsiengelen 10. biejjien raejeste 19. biejjien raajan Maajja-Krihke jñh jeenjebh saemien noerh leah USA:sne orreme jñh sjñere kuvsem dæriedamme.

– Kuvsen bijre guktie aalkoealmetjen noerh Arktisnie edtjeh buerebe sjñdtedh doestedh aamhtesh mijjen bijre soptsesidh. Gielen arejaalen jñh reaktan bijre, dñhte jeahta. Kuvsen nomme *Indigenous youth leadership workshop*. International Center for Reindeer Husbandry (ICR) Guovdageaidnusne, Fletcher skuvle Bostonisnie jñh Harvard Kennedy skuvle leah kuvsem öörneme.

TJÅANGHKOEH NÖÖRJESNE JÑH USA: SNE
Maajja-Krihke buerkeste programme USA:sne lij kuvsen mubpien tjåanghkoer. Voestes tjåanghkoer lij Arendaelesne mietsken asken. Medtie 20 aalkoealmetji noerh kuvsesne USA:sne.

– Mijjeh limh saemich Nöörjeste, Sveerjeste jñh Soemeste. Ij gie Russlaanteste bætich dðaran gielhtie. Noerh Grønlaanteste jñh Alaaskeste aaj dæriedin. Tjåanghkoer Arendaalesne noerh Canadaste aaj böötin, Maajja-Krihke jeahta. Maajja-Krihke buerkeste kuvse jñhteles lij.

– Mijjeh limh Bostonisnie gaektsie jallh uktsie biejjieh. Fierhten biejjien mijjeh limh universiteetesne lohkehtimmieh jñh workshop dæriedimh, jeahta.

GRUVAPROSJEEKTEN BIJRE RAERIESTIDH
Voestes biejjieh Harvard universiteetesne lin. Desnie workshopem Inovation lab dæriedin. Workshopesne edtjin åssjaldahkh juhtedh dæriesmoerh Arktisnie noeledh.
– Gellie saemich biægkefaamen bijre

Abpe dæehkie tjåanghkanamme the Fletcher School:esne gosse kuvsem illeme. Ektesne mijjene mijjien lohkehtæjjah Anders Oskal, ICR, jñh Rockford Weitz, the Fletcher School.

GUVVIE: PRIVAATE

soptsesin, Maajja-Krihke jeahta. Dan mænngan noerh Fletcher Skuvlese fealadin. Desnie lierin guktie raeriestidh. Noerh stoerre laavenjasse åadtjoedin. Dah edtjin råallaspjeline gruvan bijre raeriestidh. Noerh ovmesse dæehkine barkin. Naakenh lin barkijh gruvastjeltene, båatsoesaemich sijtesne jñh æjvie tjeltesne.

– Mijjeh noerh edtjin daejtie råallide spealadidh jñh gruvaprosjeekten bijre raeriestidh, Maajja-Krihke jeahta. Råallaspjelinesne åadtjoedin lieredh guktie gruvastjeltieh berkieh gruvam darjodh.

– Mijjeh golme biejjieh raeriestimh. Tuhtjem joekoen luste lij, jeahta.

– *Tjoeridh eenglaantengjiesne soptsesidh?*

– Jaavoe, gaajhke lij eenglaantengjiesne. Tjoerimh eenglaantengjiesne aaj raeriestidh. Tuhtjem dñhte stööremes haesteme lij, Maajja-Krihke vaestede.

SINSITNESTE LIEREDH

– *Guktie lij jeatjah aalkoealmetjen noerigujmie årrodh?*

– Lij joekoen tryjjes jeatjah aalkoealmetjen noerh råakedh juktie ibie leah aarebi raakeme, mohte mijjen leah seamma haestemh. Mijjen kultuvre jñh aerpievuekieh leah dallahmasten seamma, Maajja-Krihke vaestede.

– Daennie programmesne mijjeh libie sinsitnine åahpanamme jñh voelpine jjelemasse sjñdteme, jåarhka. Maajja-Krihke

buerkeste satne jñjem dej kultvri bijre liereme.

– Manne liereme guktie dah loeside såajtoedieh Alaskasne, jñh guktie dah nåervien jñh tjeavran dueljeh nuhtjeh, Maajja-Krihke jeahta. Gellie aalkoealmetjñh jñh noerh aaj leah seamma haestemh. Stoerre haesteme lea gruvah.

– Dallahmasten gaajhki aalkoealmetji leah gruvah jallh gruvaprosjeekth dej dajvine. Mijjeh jñjem daan bijre soptsesimh, Maajja-Krihke jeahta. Gellie aaj leah assimileringem damteme, jñh gellie pryövieh dej gielen jñh kultvrem bååstede vaeltedh, Maajja-Krihke buerkeste.

DAAJRA GUKTIE GOEREHTIDH

Fealadimmien mænngan Maajja-Krihke ij leah ajve orre voelph jñh mojhtesh åadtjeme. Dælie dñhte daajra guktie saemien aamhtesi bijre soptsesidh jñh raeriestidh.

– Dælie daajram guktie edtjem aamhtesidie goerehtidh, guktie gruvastjeltieh aamhtesigujmie berkieh, jñh maam manne maaham darjodh, Maajja-Krihke jeahta. Tuhtjie vihkeles doestedh aamhtesi bijre raeriestidh. Dñhte aaj noeride haasta vuejnedh mij veartenisnie deahpede.

– Mij Saepmesne deahpede, ovmesse laantine deahpede. Lohkh mij deahpede Arktisnie, Maajja-Krihke jeahta.

JENNY-KRIHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Sammanfattning

Urfolksungdom møttes i USA

I januar møttes 20 urfolksungdommer fra hele Arktis for å lære om rettigheter. Maajja-Krihke Bransfjell er en av dem. Hun er 22 år gammel og kommer fra Brekken. Nå studerer hun for å bli sørsamisk lærer, men hun er også interessert om det som foregår i

Arktis. Derfor meldte hun seg på et kurs som heter *Indigenous youth leadership workshop*. Arrangørene er ICR (International center for reindeer husbandry), Harvard School og Fletcher School i USA. Del en av kurset var i Arendal og del to i USA. Alt handler om

hvordan urfolksungdom i arktis skal bli bedre rustet til å tørre å ta ordet når det er saker som handler om oss. Det kan handle om språk, areal eller rettigheter, sier Maajja-Krihke. På kurset deltok samer fra Norge, Sverige og Finland, i tillegg til ungdommer

fra Grønland og Alaska. Det er noe utrolig fint med å møte andre urfolksungdommer. For selv om man aldri har møtt hverandre før og aldri vært sammen tidligere, så har vi jo nesten den samme problematikken, sier Maajja-Krihke.

Annamaria Marsfjell arbetar i en provisorisk ateljé i stiftelsen Gaaltijes lokaler i centrala Östersund.

FOTO: NICKLAS LINDAHL

Det samiska tar plats i Stora kyrkan i Östersund

På övervåningen, i en korridor med kontorsrum på det samiska muséet Gaaltije i Östersund, har Annamaria Marsfjell en provisorisk ateljé och verkstad. Här hamrar hon långsamt fram Stora kyrkans nya konstverk i millimetertjock mässingsplåt, en Mariamalja.

– Dom säger att jag inte stör när jag bankar i plåten men jag håller ändå igen lite, säger hon och skrattar. I julas när alla hade ledigt, då tog jag i ordentligt.

Än så länge kallas konstverket bara för Maljan. Men kanske har det fått ett annat namn lagom till invigningen 26 mars. Det ger sig efterhand.

– Jag är en sån som tycker om att hitta innovativa vägar och klura på lösningar under tiden jag jobbar. Konstverket bestämmer vilken teknik och vilka verktyg jag ska använda. I det här fallet kunde jag inte elda hej vilt eller skaffa smedja. En-millimeters plåt kan jag kalldriva och mässing är ett vackert material som står för beskydd. När det var

Mariamaljan är gjord i en millimeter tjock mässingsplåt.

klart och bestämt var det bara att sätta igång och lösa uppgiften.

KONSTSKOLA I ÖSTERSUND

Annamaria är född i Östersund. Grundskolan gick hon på Änge Sameskola, internatskolan i Åre kommun. Senare gick hon konstskola i Östersund och fick ta emot ett stipendium för sitt konstnärliga intresse i just Stora kyrkan. När barnen växte upp fick det konstnärliga stå tillbaka, hon jobbade för lön inom industri samt inom vård och omsorg och fick uttrycka sin kreativitet med husrenoveringar.

SAMISKT KULTURSTIPENDIUM

De senaste åren har hon plockat upp det konstnärliga igen och börjat tillverka smycken och väskor i trä, silver och horn. I somras fick hon motta Region Jämtland Härjedalens samiska kulturstipendium 2022. Annamarias egen relation till Mariamalja går tillbaka till barndomen.

– Den har formmässigt följt med mig genom hela uppväxten och känns väldigt familjär. Det är fint att vara en del av när det samiska ska få ta plats i kyrkorummet.

NICKLAS LINDAHL

Fakta

Maljan i Stora kyrkan

Maljan har traditionellt använts i samiska kvinnodräkter, på brudkragar och som utsmyckning på skärp. Föremålsformen har medeltida ursprung och finns i många olika utformningar.

Den som ska ta plats bredvid predikstolen i Stora kyrkan i Östersund, är inspirerad av en äldre malja funnen 1981 på begravningsplatsen i Fatmakke i Vilhelmina kommun. Förlagan är ca tre cm i diameter med ett krönt M, som tolkas som ett Maria-monogram, omslutet av en ring.

Annamarias version kommer vara en meter i diameter plus en ställning som ska göra det enkelt att flytta fram konstverket vid speciella tillfällen.

Hele konfirmantgruppa samlet etter gudstjenesten. Prest for sørsamer Einar Sørliid Bondevik, til venstre, og prest i lulesamisk område Rolf Steffensen, til høyre, fikk æren av å være med på gruppebildet.

FOTO: ELLEN AINA EIRA

Femti samiske konfirmanter samlet på Snåsa

Etter å ha vært maksimalt uheldige med pandemi og restriksjoner var det endelig mulighet for Samisk kirkeråd å samle konfirmanter fra hele landet til leir igjen for første gang på fire år. I 2020 stengte Norge like før konfirmantleiren skulle ta til, og de to siste årene har Samisk kirkeråd samlet konfirmanter til «digital leir» med regionale samlinger og en felles gudstjeneste over nett. Nå var det endelig mulighet for å treffes – alle sammen på samme sted.

«Alle sammen» var denne gangen nær dobbelt så mange som ved sist leir. Tidligere har det vært en grense på 30 konfirmanter, men denne gangen ble leiren organisert slik at 50 konfirmanter kunne delta. Det var god deltagelse fra både sør-, lule- og nordsamisk område. Det var lett å høre et språklig mangfold, og for flere konfirmanter ble dette en anledning til å bruke sitt – eller sine – samiske språk som de ikke alltid får bruke så mye i hverdagen.

Pensjonert sørsameprest Bierna Bientie er bosatt på Snåsa. Han fortalte konfirmanter om sin vandring i kirkelige sammenheng fra oppveksten der det samiske var helt fraværende til han selv som prest har tatt samisk språk og tradisjon i bruk.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

BESØK PÅ SAEMIEN SIJTE

Utenom det sosiale livet var det temaøkter og samlinger. En formiddag ble brukt på Saemien Sijte, sørsamisk museum. Der ble konfirmanter kjent med museet og de ulike aktivitetene og mulighetene som er knyttet til Saemien Sijte. Utenom utstillingene er det også et senter tilrette-

lagt for *duedtie*, samisk håndverk. En av utstillingene viste også ny kunst og brukskunst, riktignok produsert gjennom et studium på Røros. De fikk også se hovedutstillingen som viser sørsamisk historie fra tidens morgen og til i dag. Et tredje opplevelse var et foredrag og samtale med Bierna Bientie. Han fortalte konfirman-

tene hvordan han etter hvert tok i bruk samisk, språk, tankegang og kultur i sitt arbeid som prest.

SAMISKE TRADISJONER

Et viktig anliggende for leirene har vært å gi en positiv opplevelse av samiske tradisjoner i en kirkelig sammenheng. Mange av konfirmanter kommer fra steder der det samiske er i klart mindretall og er lite synlig i både kirke og samfunnet ellers. Samisk åndelighet og tradisjonell musikk var tema som ble tatt opp i noen av øktene. Konfirmanter arbeidet også med hvert sitt *tjiehtjeremåara/lykkebein* og samtalte om hvordan samisk kunst kan brukes i gudstjenester og andre sammenhenger.

UNGDOMSLEDERE

Leiren ble avholdt på Finsås kurscenter som hadde plass til å romme både konfirmanter, ledere og ungdomsledere. Ungdomslederne hadde også aktiviteter på uteområdet, noe som var populært blant konfirmanter. Umiddelbar respons fra leiren var at konfirmanter trivdes og hadde gode dager sammen de var samlet.

Artig og lærerikt på kurs

Jeg var på ungdomsleder-kurs i Tromsø i november. Kurset ble arrangert av Samisk kirkeråd. Vi var til sammen 14 deltakere som kom fra Karasjok, Tromsø, Hamarøy og Trondheim. Jeg ble kjent med ungdommer i forskjellige aldre. Det var en artig, lærerik og innholdsrik helg. Jeg lærte om hvordan man leder en gruppe personer og hvordan man skal gå frem hvis noen har det vanskelig.

Grunnen til at jeg valgte å være med på ungdomsleder-kurset er fordi jeg synes det høres spennende ut og at man blir kjent med nye folk. Jeg synes det er en fin mulighet til å få litt arbeidserfaring. Grunnen til at det finnes unge ledere er at hvis noen har det vanskelig, så kan man snakke med noen som er på samme alder. Det kan være lettere for mange. Jeg bestemte meg derfor for å bli ungdomsleder sånn at jeg kan bidra til at noen har det bra.

PSYKISK FØRSTEHJELP

Men hva gjorde vi under ungdomsleder-kurset i Tromsø? Vi lærte om hvordan man leder en gruppe mennesker og hvordan man skal håndtere noen som har det vanskelig eller bare at man er der for noen. Vi lærte om hvordan man holder en liten gudstjeneste som heter andakt. Et av de mest interessante temaene jeg synes vi hadde om var psykisk førstehjelp. Psykisk førstehjelp er kort fortalt de som skal redusere den første angsten som

”Jeg bestemte meg derfor for å bli ungdomsleder sånn at jeg kan bidra til at noen har det bra.”

de traumatiske hendelsene har skapt. Grunnen til at man har ungdomsledere som er med på arrangementer er for at det skal bli et fint arrangement.

DET SOSIALE PÅ DAGEN

Vi bodde på en campingplass i hytter. På kveldene i hyttene var vi sosiale og spilte kort og pratet. Dagen var til å høre på små foredrag. Senere på dagen fikk vi dra på shopping og spille bowling. Vi hadde også «bli kjent»-leker for å bli kjent og leker for å lære om det å lede noen.

ELLE VESTERFJELL (TRONDHEIM), UNGDOMSLEDER

Leker hører med på et ungdomsleder-kurs. Her har de løst opp i «tante knute». Fra venstre: Elle Vesterfjell, Leon Nilsen, Mathias Solhaug (med ryggen til), Mikaela Kjenner og Victoria Amira Kalvåg.

FOTO: SAMISK KIRKERÅD

Stödchatt för samiska killar mellan 10 - 25 år

Killar.se är en stödsida som drivs av organisationen MÄN och riktar sig till alla som definierar sig som killar och unga män. Till chatten kan killar och unga män mellan 10–25 år vända sig helt anonymt med vilka tankar, funderingar eller frågor som helst, inget är för stort eller för litet. Chatten är öppen söndag till torsdag mellan klockan 19.00-21.00. På jämna tisdagar mellan klockan 19.00-21.00 finns det nu också samisk kompetens.

Killar.se erbjuder nu också en stödchatt för samiska killar. Chatten som vänder sig till samiska killar är öppen jämna tisdagar mellan klockan 19.00-

21.00 året runt. Du är helt anonym i chatten. Killar.se stärker killar och unga män att söka stöd och prata om känslor, stöttar i att utmana destruktiva killnormer

samt uppmuntrar till att göra jämställda handlingar. Chatten fyller också en viktig funktion i att fånga upp killar med psykisk ohälsa och de som berättar om

en sexualiserad utsatthet. Du hittar chatten på: killar.se-chatt

LISBETH HOTTI

Sonia har kämpat för rättvisa

När Sonia Larsson var barn kallades hennes familj för «Lapplarssons». Hon blev ofta retad och hamnade lätt i slagsmål. Sonia gav igen till barnen som smådade. Hon säger att hon var obstinat. Som vuxen har hon fortsatt att kräva upprättelse.

I dag är Sonia Larsson 82 år och märkt av sjukdom. Hon talar långsamt och hon anstränger sig för att berätta precis som det var, om sitt liv och sin kamp mot orättvisor. Som barn kände Sonia inte till sina rötter. Att hennes pappa Gustav var född i en kåta i Nyland, vid Ångermanälven, visste hon inte. Inte heller att hans familj hade lämnat fjällvärlden i Vilhelmina när fisket där blev för dåligt. Det här var på den tiden då samer såg sig tvungna att hålla tyst om sitt ursprung, det kostade för mycket att berätta.

TRAKASSERAD FAMILJ

– Vi var fattiga. Jag trodde det var därför jag blev retad. Men när jag var 25 började jag släktforska och då förstod jag. Jag gick till pappa och sa att nu vet jag vad «Lapplarssons» betyder, alla i hans släkt var samer från Norge.

– Vi blev trakasserade för att vi var samer. Både barn och vuxna retades. Det var skvaller och intriger.

– Jag hamnade ofta i slagsmål som barn. Jag blev obstinat och smockade till dom jag kunde.

Sonias mamma Hanna var från Köpmanholmen. Och dit hade också Gustav flyttat. Sonias familj bodde i en arbetarbostad som hörde till Herrgården. Pappan var byggnadssnickare, mamman arbetade som hemsömmerska, tillsammans fick de sex barn. De två äldsta barnen dog tidigt när tuberkulosen som drog fram i bygden. Även Sonias mormor dog till följd av epidemin.

– Vi var en sorglig familj, säger Sonia.

ETT BRUKSSAMHÄLLE

Köpmanholmen var ett utpräglat brukssamhälle, med sågverksindustrin och ägarfamiljen i den vackra Herrgården som ett nav. Disponentsfrun på Herrgården

Klenoden i Sonia Larssons bokhylla är en bibel på samiska som Härnösandsbiskopen Carl Gustaf Nordin lät trycka 1810.

FOTO: KAJSÅ ÄSLIN

"Det var nästan bara karlar i sametinget då. De visste knappt vad jämställdhet var.

ägnade sig åt välgörenhet, delade ut frukt och annat till barnfamiljerna och drev ett tidigt «dagis».

– Mina föräldrar fick bocka och niga. Det gjorde inte jag och för det fick jag skäll förstås. Jag tyckte det var så mycket som var orättvist, minns Sonia.

Som vuxen har hon fortsatt att vara obstinat. Andra beskriver henne som en pionjär eller inspiratör, engagerad både i föreningsliv och politik, det senare i kommun, landsting och i sametinget. Hon har också varit med i internationella sammanhang

som rört urfolksrättigheter och kvinnofrågor.

– Jag ville göra något åt orättvisorna. Jag ville ha upprättelse. Vår familj blev så dåligt behandlade, säger hon.

KONTAKT VIA ANNONS

Sonia var med och bildade Västernorrlands sameförening, Noerthenaestie. Det började med en liten annons i lokaltidningen där en samisk kvinna sökte andra samer, Sonia och hon fick kontakt. Det första årsmötet hölls i Nordingrå 1977.

– Vi var ett 40-tal personer från alla möjliga håll och kanter. Det har ansetts att vi var bråkiga. Men de som tycker det vet inte vilka trauman som finns bakom.

BARA KARLAR I SAMETINGET

I Sametinget var hon också med från start, som representant för

Saemien Eatneme, ett parti som samlade icke renskötande samer. Där har hon bland annat drivit jämställdhetsfrågor.

– Det var nästan bara karlar i sametinget då. De visste knappt vad jämställdhet var, minns Sonia.

Språket, möjligheten till undervisning i samiska, är en annan hjärtefråga.

– Det är tråkigt att vi inte fått till det med språkfrågan. Vi skulle varit mer eniga om den. Det har bara blivit småuttar här och där och ändå har det kostat massor av pengar. Det borde ha tagits ett rejält tag.

ÅTERVÄNT TILL KÖPMANHOLMEN

Själv beskriver Sonia sig som nomad, med en nyfikenhet hon lärt av sin far.

– Min pappa lärde mig att inte bara titta i ett hörn utan i flera, och det har jag gjort, säger hon.

Fakta

Sonia Larsson 82 år Pionjär, inspiratör.

- Varit ordförande i partiet Saemien Eatneme och suttit i sametinget i åtta år.
- Var med och startade Väster-norrlands sameförening Noerthe Naestie och har varit dess ordförande.
- Varit aktiv socialdemokrat med uppdrag i Härnösands kommun och i dåvarande Landstinget Väster-norrland.
- Varit kyrkvård i Brukskyrkan i Köpmanholmen och delaktig i att det firats samiska gudstjänster där och på andra platser i Ångermanland.

Tidigare i år avtackades Sonia Larsson efter många år som kyrkvård i Brukskyrkan i Köpmanholmen. Här omgiven av prästen Ingrid Skagersten och diakonen Carina Andersson under den samiskt präglade gudstjänsten.

FOTO: BIRGITTA RICKLUND

Under livets olika skeden, med äktenskap och två döttrar, har boplatser skiftat. Den har bland annat varit i Kiruna, Vilhelmina och Härnösand. Men till slut återvände hon till barndomens Köpmanholmen. Huset där hon bor ligger inte långt från Herrgårdsparken och udden där det en gång fanns ett sameviste. Ännu närmare ligger Brukskyrkan där hon varit kyrkvård i

många år. Hennes hem är präglad av de samiska rötterna. Väggarna pryds av samisk konst, det finns en Saemieflagga både på köksbordet och i vardagsrummet och bokhyllan har en diger samisk avdelning. Klenoden i hyllan är en bibel på samiska från 1810.

FÖRDOMAR MOT KYRKAN

Bibelns pärm är av renskinn lagade med björntråd, den ser

ut att ha varit med om mycket. Sonia har fått den av släktingar och det är ett arv från hennes farfars mor. Kyrkan har kommit att bli viktig för Sonia. Tillsammans med diakonen Carina Andersson har hon varit med och byggt upp en tradition med samiska gudstjänster i Brukskyrkan.

– Jag har haft många fördomar mot kyrkan men min attityd har förändrats, säger hon.

Tiden för mitt möte med Sonia har gått fort. Jag har varit frågvis och fått många svar. Men innan jag säger tack och adjö finns en fråga kvar att ställa:

Sonia, tycker du att du fått upprättelse?

– Ja det tycker jag att jag fått. När jag avtackades som kyrkvård var så många Köpmanholmenbor där. Det var fint.

KAJSA ÄSLIN

Vinterlig gudstjeneste på Røros

Samisk helseteam har arrangert flere ulike treff i Røros-området. Søndag 5. februar inviterte de til aktivitetsdag på Tamnesvollen i Hånesåsen på Røros sammen med Saemien Áálmege.

Det var utvilsomt stor aktivitet i Røros-området den dagen, men med samenvall av rein i gjerdet var det nok en del i målgruppa som måtte prioritere et hektisk arbeid der. Det var likevel en handfull personer som møttes til en trivelig stund med kaffe, gudstjeneste og god kjøttsuppe. I tillegg ble gudstjenesten sponst strømmet på nett. Dermed kunne noen seniorer og andre som ikke hadde anledning til å ta turen ut følge med på gudstjenesten på den måten.

MØTEPlass

Tamnesvollen er en gammel seter som eies av sammen av reinbeitedistriktet og noen enkeltpersoner. Samisk helseteam har hatt flere treff det siste

Gudstjenesten fikk dryss fra en snøbyge, men det var ellers en forholdsvis mild februar dag på Røros.

FOTO: DD

året, og har brukt setereiendommer fra i høst av.

– Vi vil gjerne legge til rett for sosiale aktiviteter og treff. Det er viktig å ha samiske arenaer der vi kan snakke sammen og være i

lag, sier Hanne Magga som både er med i Samisk helseteam, og jobber i SANKS. Du kan lese mer om arrangement og aktiviteter på Samisk helseteam/Saemien healsoedáehkie sin facebook-

Hanne Magga i Samisk helseteam ønsker gjerne velkommen til flere samlinger med samisk helseteam på Tamnesvollen.

FOTO: DD

side. Der ligger også en liten billedserie fra gudstjenesten 5. februar.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Sørsamisk salmebok klar til sommeren

En arbeidsgruppe fra Svenska kyrkan og Den norske kirke har i lengre tid arbeidet med å realisere en sørsamisk salmebok. Det er tidligere utgitt en lulesamisk salmebok og nord-samiske salmebøker. Når det gjelder sørsamisk er det imidlertid kun salmene som er publisert i Norsk Salmebok 2013 som er publisert i et samlet verk.

Målet med salmeboken er å ha en bruksbok til hjem, forsamling og gudstjenestelig bruk. Gjennom arbeidet med salmeboka har man søkt å finne alle nyskrevne og oversatte salmer som finnes på sørsamisk språk. I tillegg er også umesamiske salmer tatt

Det er flere runder med korrektur og justeringer underveis før publisering av sørsamisk salmebok.

med i salmeboken. Gjennom dette arbeidet vil man også kunne ta vare på interessene til komponister og forfattere, noe som er et omfattende arbeid. Målet er at boken er klar før sommeren og kan tas i bruk til midtsommerferien og utover.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Sanningskommissionens samtalsmøten

På den svenska sidan av Saepmie og i några orter i södra Sverige kommer sanningskommissionen att bjuda in till samtalsmöten. Syftet med mötena är att sprida information om kommissionens uppdrag samt att förankra arbetet och skapa dialog hos det samiska folket. Tanken är att det ska vara informella möten för samtaler där deltagarna får möjlighet till reflektion och dialog om kommissionens uppdrag.

Den 2 februari var sanningskommissionen på Hotell Jokkmokk för att informera om arbetet och få in synpunkter. Det fanns också möjlighet till att få lämna vittnesmål. Det kom ett 40-tal personer till mötet. Intresset från deltagarna på mötet var

stort och de hade många frågor och synpunkter. Frågorna gällde bland annat vilka områden som kommissionen ska kartlägga och granska. Vilka orter kommissionen bör besöka samt kommissionens sammansättning. Besökarna ställde också frågor till ordförande och närvarande ledamöter om de tror att de kommer att kunna bidra till förändring och hur enskilda samer ska känna att deras berättelser är viktiga. Du kan följa sanningskommissionens arbete på internet på webbadress, sanningskommissionensamer.se

LISBETH HOTTI

Maria - vår försångerska

- inför Jungfru Marie bebådelsedag

«Min själ prisar Herrens storhet, min ande jublar över Gud, min frälsare - *Mov sealoe Áejvien faamoem heevehte, mov voejkene Jupmielinie, mov Lutnie-stæjjine aavode*». Så börjar Magnificat, Marias lovsång, i Lukas första kapitel.

När vi lovsjunger idag står vi i ledet bakom Maria. Hon är vår försångerska! I hennes kör stämde också samerna in redan på medeltiden, även om kristendomens genombrott i Sápmi dröjde till senare delen av 1600-talet och början av det följande seklet.

Från sydsamiskt område berättar en av de tidigaste missionärerna att nomad-erna ofta åkallade henne. Han skriver: "Om de falla säga de: Hielp Maria eller när de undra på något ting, då korsa de sig och säga hielp Maria". Särskilt inom Arjeplog har Maria-jojkarna levt vidare från generation till generation. Kontakt-erna med de medeltida klostren på norsk sida satte också sina spår i samernas dräktsilver. Där är Maria-monogrammen framträdande den dag idag.

Det är inte underligt att Maria fick låna drag av Solens dotter, Biejjen niejte, när samefolket en gång tog emot evangeliet. Hon födde ju honom som är Världens ljus - *Veartenen tjoevke*.

*Du som Guds kärlek till oss bär,
ge liv åt allt som fruset är.
Gör slut på själens vinter lång.
Maria, sjung för oss din sång!*

BO LUNDMARK

Lettleste hefter på sørsamisk

Aajege har en rekke sørsamiske temahefter tilgjengelig på sin hjemmeside. Heftene lastes ned til din datamaskin. En del av disse heftene er i serien «Lettleste hefter» som består av seks ulike temahefter.

Til heftene er det ordlister og arbeidsoppgaver. Heftene finnes også på lydfil. Heftene finnes på nettsiden aajege.no/laering

EINAR SØRLID BONDEVIK

Kim Rehnman, Komminister Vännäs-Bjurholms pastorat.

FOTO: OLA JOHANSSON/LULEÅ STIFT

Ljuset - avslöjande och försonande

Det står i Bibeln att vi ska vandra i ljuset, liksom Jesus är i ljuset. Det kan låta självklart att välja ljuset före mörkret, men så lätt är det nog inte alla gånger. I ljuset blir allt synligt, och det finns ju saker i mitt liv jag inte vill att någon ska se. Men jag tror att vi människor behöver ljuset. Kunna få vakna till en ny dag och leva liv som känns äkta och får oss att hitta rätt, som ger sammanhang och trygghet och där man kan växa eller få komma till ro.

Det som skaver behöver lyftas fram så att det kan läkas, och det som ingen vill låtsas om behöver komma i dager så att det kan hanteras. Svenska Kyrkan har, tillsammans med staten, under flera århundraden varit en del av det förtryck och de övergrepp som det samiska folket har utsatts för. Kyrkan har erkänt sin skuld i detta, bett om ursäkt och inlett en försoningsprocess med det samiska folket.

SVÅR KONST

Men att försonas är en svår konst, i vissa fall är det kanske helt omöjligt. Såren kan vara

djupa, och frågan om skuld och skam kan vara extremt komplicerad att reda ut. Försoning kräver att man gör sig sårbar – igen. Om såret är djupt så går det inte att glömma, och det kan till och med vara moraliskt påbudet att minnas. Förövaren får inte förtränga, utan har i uppdrag att smärtsamt minnas, inse, erkänna och ångra.

ETT KRISTET BIDRAG

Finns det då ett kristet bidrag till försoningens problem? Ja, för det första betonar den kristna traditionen människans frihet. Att försonas är åtminstone delvis något som jag fritt väljer och bestämmer mig för att satsa på. Försoning handlar om att återfå en fungerande, hållbar och fast relation med någon när denna relation har gått sönder.

I Första Johannesbrevet står det:

Detta är kärleken: inte att vi har älskat Gud, utan att Gud har älskat oss och sänt sin son som försoningsoffer för våra synder. Mina kära, om Gud har älskat oss så, måste också vi älska varandra.

RELATIONEN MED ANDRA

När Jesus ger sig själv på korset visar han alltså kärlekens och

försoningens väg, och bjuder oss alla att gå den, och om jag väljer den vägen är det svårt att förhålla mig lättvindigt till andra människors lidanden och svårigheter. Försoning med Gud – försoning med livets källa, mening och mål – berör också relationen till andra människor, och hur jag ser på min nästa. Om det är sant att varje människa är mitt syskon, och om det är sant att varje människa är lika älskad av Gud som jag själv är, borde det rimligtvis få konsekvenser för hur jag ser och möter varje människa. Ljuset kan vara skrämmande när jag vill dölja något. Det kan finnas en rädsla för att bli dömd om jag blir avslöjad. Men i Guds ljus sker någonting mer än ett avslöjande: i Guds ljus finns också förlåtelsen. Därför behöver ljuset inte vara någonting farligt; Tvärtom, de som vandrar i ljuset, liksom Jesus är i ljuset, har också gemenskap med varandra. I Guds ljus finns förlåtelse, upprättelse och försoning. Amen.

KIM REHNMAN,
KOMMINISTER VÄNNÄS-
BJURHOLMS PASTORAT

Renar plågas och dödas i Norrbotten

Renar skadeskjuts, plågas och dödas. Brotsrubriceringen är skadegörelse eller stöld.

– Lagstiftaren borde skicka tydligare signaler. Det borde klassas som hatbrott och jaktbrott där straffet kan bli fängelse, säger Matti Blind Berg, ordförande för Svenska Samernas Riksförbund (SSR), när han nås av beskedet om att renar i Sirges sameby nyligen har attackerats.

I februari 2023 hittade Mikael Kuhmunen från Sirges sameby mängder med renblod längs en skoterled. Han trodde först att det handlade om en trafikolycka på en närliggande bilväg, men fotspår och andra omständigheter gör att samebyn nu misstänker djurplågeri.

– En ren har troligen blivit dödad och bortforslad från platsen. Utifrån blodspåren i skogen tror jag att minst fyra renar har blivit skadeskjutna i huvudtrakten, säger Mikael Kuhmunen.

MORDHOT EFTER GIRJAS-DOMEN

När Girjas sameby år 2020 fick rätt i Högsta domstolen att upplåta småviltjakt och fiske inom samebyns område eskalerade hatet och hot på sociala medier. Samebyn drabbades av en hatstorm och hittade säckar med slaktrester från skjutna renar. Ordföranden för en grannsameby mordhotades. En person stannade sin bil och sa: «Kommer du hit med dina renar så skjuter vi dem, jag har redan skjutit sju stycken. Och träffar

jag på er ensam i skogen skjuter jag er också.»

ÖVERKÖRDA MED SKOTER

Under hösten har Vittangi sameby vid två tillfällen hittat skadade och plågade renar.

En svårt skadad ren upptäcktes av förbipasserande som kontaktade samebyn. På platsen fanns skoterspår. Renägaren kunde konstatera att någon hade kört över renen med snöskoter flera gånger.

– Det är fruktansvärt. Jag har anmält händelsen som hatbrott, smitning, djurplågeri och brott mot rennäringslagen, sa samebyns ordförande Birgitta Enggrund Sohlberg till SVT.

Samebyn ser en ökad hets mot renar och renskötare. Ofta på sociala medier, men sedan fortsätter det i verkligheten ute i skogen.

– Det är en konsekvens av debattklimatet i Norrbotten. Till sist går någon från ord till handling, säger Matti Blind Berg, förbundsordförande för Svenska Samernas Riksförbund, SSR.

BROTTSRUBRICERINGEN BÖR ÄNDRAS

– Eftersom renarna räknas som tamdjur så klassificeras det som stöld eller skadegörelse. Renar som dödas hamnar i statistiken bland stulna cyklar eller där någon kastat ägg mot ett hus, säger Joacim Lundqvist, vilt-samordnare vid polisen i region Nord, till SVT Nyheter.

Straffen för stöld eller skadegörelse är låga.

– Hade det varit vilt, hade det kunnat leda till ett flerårigt fängelsestraff. Men som det är nu verkar det finnas en jargong att man kan gå och skjuta en ren, säger Joacim Lundqvist.

Brotsrubriceringen på tjuvjakt på renar bör ändras från stöld till jaktbrott där straffsattserna är betydligt högre, vilket kanske kan vara avskräckande

Renskötare fann mängder av blodspår i skogen utanför Harads i Norrbotten.

FOTO: MIKAEL KUHMUNEN, SIRGES SAMEBY

Den ständiga nedprioriteringen av brott riktade mot renar och renskötare är ett akut problem, säger Matti Blind Berg, ordförande för Svenska Samernas Riksförbund.

FOTO: KERSTIN ANDERSSON

”Hade det varit vilt, hade det kunnat leda till ett flerårigt fängelsestraff.”

Joacim Lundqvist, vilt-samordnare vid polisen i region Nord

för vissa. När det gäller djurplågeri eller dödande av ren med hatbrottsmotiv bör polismyndigheten och rättsväsendet ha högsta prioritet att utreda brotten och lagföra förövare, menar Samelandspartiet.

KRITIK MOT POLISEN

Angrepp på renar är inte någon nyhet i Sápmi. Det är inte heller några enstaka händelser. Redan 2015 sände TV4 reportage från Gällivare kommun om hur renar plågas och tjuvjagas, bland annat visades uppmärksammade bilder på hur en skoterförare jagar i kapp, och därefter rider på en ren som försöker fly i panik. Kritiken mot polisen i Gällivare var inte nådig. De följde till exempel inte upp blodspår som ledde fram till en fastighet i en by.

TV4 gjorde en uppföljning 2021 – dokumentärserien Samehatarna – och konstaterade att situationen fortfarande är lika illa. Kommunråden och oppositionen i Gällivare kommun tog avstånd från

hatbrott och all sorts rasism mot samer efter TV4:s uppmärksammade granskning, men politikererna i Kiruna kommun följde inte Gällivares exempel.

HATET MOT SAMER ÖKAR

Chefen för Polisregion Nord, Lars Wahlberg, säger att polisen är oroliga över det hårda klimatet som råder. De följer noggrant händelseutvecklingen för att de upplever att hatet mot samer ökar.

I november 2022 polisanmälde SSR en bild på en man, som håller i en spritflaska och står vid en död ren. Han har lagt upp bilden på Instagram med texten «Det gäller att skjuta fort».

En 25-årig lastbilschaufför dömdes förra året till villkorlig dom och 4800 kronor i skadestånd för att ha jagat en renjord över 200 meter på hal vinterväg med sin lastbil. Han filmade händelsen och publicerade på sociala medier. I filmen hör man honom säga: «Att de aldrig blir trötta! De kommer bli Norrlands mest vältränade renar såsom jag håller på och pressar dem». I förhör uppger mannen att det var ett dåligt skämt.

BEGÄR MÖTE MED STATSÅRÅD

SSR har flertalet gånger riktat skarp kritik mot ansvariga myndigheter och beslutsfattare för bristen på agerande. Kritiken kvarstår.

– Våra medlemmar upplever många gånger att de är rättslösa. Det är viktigt att samhället och dess företrädare tydligt och offentligt tar avstånd från den här typen av händelser och att tid och resurser avsätts i högre utsträckning för att klara upp dessa brott, säger Jenny Wik Karlsson, förbundsjurist på SSR.

Nu kommer SSR att begära ett möte med ansvarigt statsråd. Amnesty Sápmi har skrivit till justitieminister Gunnar Strömmer (M) och begär att regeringen skyndsamt låter utreda frågan om förändrad brotsrubricering av renplågeri och tjuvjakt på renar.

KERSTIN ANDERSSON,
AMNESTY SÁPMI

Film bryter stillheten om overgrep

Filmen *Tystnaden i Sápmi* tar opp forholdene rundt overgrep og fortielse. Filmen har vunnet flere priser internasjonalt og dekker tydelig et behov for å sette problematikken på dagsorden. I vinter har filmen vært vist flere steder der medvirkende og representanter fra SANKS (Samisk nasjonalt kompetansesenter) har ledet samtaler i forbindelse med filmvisningene.

Filmen er produsert over sju år. Utgangspunktet var en ung jente som ville fortelle om en voldtekt hun ble utsatt for. Filmen forteller hennes historie, møte med politi samfunnet hun er en del av. Det er en utfordring å bli trodd og bevisførsel er vanskelig. Den andre fortellingen i filmen er fra Tysfjord. Der ligger hendelsene lenger tilbake i tid. Fokuset ligger her mer på hvordan kjennskap som «alle» har i en liten bygd blir fortiet både i familie og i samfunnet.

Fakta

Tystnaden i Sápmi

Dokumentarfilm regissert av Liselotte Wajstedt
Filmen hadde premiere oktober 2022

SAMTALE

Filmen gjør sterkt inntrykk. Det er derfor med god grunn, og kanskje nødvendig, at det er lagt opp til samtale i kinosalen etter å ha sett filmen. Etter visningen undertegnede var på i Mo i Rana, var mange tydelig berørt. Flere hadde kommentarer til filmen og innspill fra relaterte situasjoner. Selv om fortellingene i filmen er hentet fra Saepmie, er det ikke en spesielt samisk problematikk. Temaet er universelt, noe den internasjonale anerkjennelsen også er et uttrykk for. Men i mindre miljøer er det kanskje enda vanskeligere å anerkjenne eller snakke om dette fordi

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

Marion Mienna er medvirkende i filmen og Josef Dahlgren er psykologspesialist ved SANKS. De introduserte filmen og ledet samtalen med publikum i etterkant i Mo i Rana slik de har gjort flere steder denne vinteren.

det fort kan angå noen man har et annet forhold til gjennom arbeid, vennskap eller slektskap. En annen problematikk rundt taushetskulturen er forskjellene mellom generasjoner. I vår tid er åpenhet av stor betydning, noe eldre generasjoner ikke alltid kan kjenne seg igjen i.

En del av visningene i vinter

har hatt preg av fagseminar der aktuelle yrkesgrupper har deltatt i stor grad. Til høsten planlegges det skolevisninger på ungdomsskoler og videregående skoler sammen med et undervisningsopplegg. Gjennom dette håper man å kunne skape bevissthet og samtaler om tematikken og slik forebygge at overgrep skjer.

Möjligt söka bidrag för att utveckla samiskt kyrkoliv

I Svenska kyrkans handlingsplan för arbetet med samiskt kyrkoliv så har det fastställts att stift, pastorat, församling eller ideell samisk organisation ska kunna söka bidrag med syfte att utveckla det långsiktiga samiska arbetet och utveckla samiskt kyrkoliv.

Bidrag kan sökas för långsiktiga insatser som bland annet synliggör samisk andlighet, teologi, kyrklig tradition och samiska konstnärliga uttrykk i kyrkorommet. Församlingar kan också söka bidrag för att utveckla ny verksamhet riktad till samiska barn eller för att utveckla för-

FOTO: IKON/GUSTAV HELLSING

samlingens diakonale virksomhet som riktas sig till samer. Bidraget kan også sökas för att stärka samiska organisationers

möjligheter att samverka med Svenska kyrkan i frågor som rör utveckling av samiskt kyrkoliv, diakonalt arbete och virksomhet

riktad till samiska barn. Bidraget kommer att delas ut vid två tillfällen om året. Första ansökningstiden gick ut den 31 januari i år. Till den första omgången kom det in nästan tio ansökningar. Ansökan har lämnats till Samiska rådet i Svenska kyrkan. Samiska rådet lämnar sedan ett yttrande om och prioriterar bland inkomna ansökningar i mars. Beslut om tildeling fattas av generalsekreteraren. Nästa ansökningsomgång har slutdatum den 31 augusti.

LISBETH HOTTI

Ny samiskbok for norskfaget

På eit webinar i slutten av januar vart boka *Samisk i norskfaget – fra plan til praksis* presentert. Samisk kultur, språk og historie høyrer med til både overordna del og i dei einskilde faga. Dette gjeld for heile den i norsk skulen uavhengig av om det er i samiske språkområder eller ikkje.

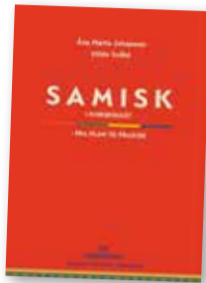
Webinaret vart arrangert av *Dembra*, men har òg blitt omtalt andre stader. *Landslaget for norskundervisning* har omtalt boka på si heimeside.

- I norskfaget har kunnskap om samisk sin naturlege plass gjennom heile opplæringsløpet. Men kunnskapen om det samiske har kanskje mangla ein

like tydeleg og naturleg plass i utdanninga til norsklærarane. Endeleg er den her, *Samisk i norskfaget!* Vi i bokredaksjonen i LNU har lenge ønska oss denne boka, og det trur vi ikkje at vi er åleine om, skriv dei vidare.

DJUPARE PERSPEKTIV

På webinarer der boka vart presentert, vart det halde fram at samisk er ein vesentleg del av norskfaget. Vi lever i eit språkleg mangfald, og det er av verdi å kjenna til fleire språk. Boka gir òg perspektiv til utvida og dju-

pare undervisning. Til dømes kan ein gjera mykje meir enn å fargelegga det samiske flagget. Det handlar om å bli kjent med tematikk og historie, som kva fargane og symbolikken betyr og kvar flagget blir brukt og vidare. Boka gir mange fleire og utvida døme på korleis ein kan arbeida med samisk kultur, språk og historie.

KOLLEKTIVT ANSVAR

Eit viktig moment med både bok og læreplan er at det samiske ikkje er samisklæraren sitt ansvar. Dette er eit ansvar i alle fag, og norskfaget kan vera eit utgangspunkt for tverrfaglege arbeid. Temaet *Demokrati og medborgarskap* har blitt viktig i skulen, og det er særskilt viktig

Fakta

Samisk i norskfaget

- Ressursbok for lærarar og lærarstudentar
- Tilpassa gjeldande læreplan, LK20
- Utgjeven ved UiT Norges arktiske universitet
- Skreven av Hilde Sollid og Åse Mette Johansen

i arbeidet med samiske tema og perspektiv i alle delar av faga.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Utlysning av konkurranse

Samisk utsmykkede altere i Mo kirke og Gruben kirke, Rana

Mo menighetsråd og Gruben menighetsråd i Rana, Nordland, Sør-Hålogaland bispedømme, lyser ut en åpen konkurranse for idéutkast til samisk utsmykkede sidealter i Mo og Gruben kirker. En komite kårer én vinner for hvert alter og det deles ut en pris på kr. 5000 til hver.

Mo og Gruben kirker skal få kirkekunst som synliggjør at de ligger i et samisk område. Utsmykningen tar utgangspunkt i sørsamisk el. umesamisk kultur og tradisjon.

Mo kirke:

Korskirke i tre, fra 1724, 260 plasser. En ønsker et sidealter med samisk utsmykning. Toppen må være flat, og det skal lett kunne flyttes til bruk i kirkens kor. Størrelse: 113 cm (b), 60-65 cm (d), 93 cm (h).

Foto/360°-visn.: <https://rana.kirken.no>.

no/Menighetene/Mo-menighet Kirken er listeført (Riksantikvaren).

Gruben kirke:

Langkirke i betong, fra 1966, 350 plasser. Et midlertidig sidealter ønskes erstattet av et med samisk utsmykning. Størrelse: 100 cm (b), inntil 45 cm (d), 80 cm (h).

Foto/video: <https://rana.kirken.no>/Menighetene/Gruben-menighet

For begge kirker:

Biskopen må godkjenne alteret før det utarbeides og tas i bruk.

Ved spørsmål om konkurransen: Kontakt Hanne Kristin B. Sørlid, mobil: 479 74 843, e-post: hkbs@rana.kirken.no

Om utkastene:

Det må fremgå klart av innsendt utkast hvordan en ser for seg utsmykningen.

Følgende opplysninger må inngå:

- Redegjørelse for valg av symbolbruk/ornamentikk
- Valg av form, materiale, størrelse, håndverksmessig utførelse og symboler/ornamentikk
- Montering i kirkerommet og ev. behovet for lyssetting
- Skisse/modell med angitt målestokk og størrelse
- Budsjett/prisanslag for materialkostnader, ferdigstilling og montering
- Anslått vekt (Mo kirke)

Vinnere må kunne produsere, eller ha inngått et samarbeid med noen om å produsere alteret. Utsmykningen skal samhandle med kirkens øvrige uttrykk. Vinnerutkastet må kunne bearbeides etter føringer fra myndigheter/opplagsgiver.

Viktig informasjon:

Sidealteret i Mo kirke ferdigstilles medio 2024, for innvielse samme høst, i kirkens 300-jubileumsår. Ideskissene må være uten navn/signatur og merkes med aktuell kirke.

Frist for mottak:

Kl. 13 torsdag 11. mai 2023

(i nøytral konvolutt) til Hanne Kristin Bondevik Sørlid, Mo sokn, Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana. Konv. merkes «ANBUD Samisk utsmykket alter».

I gjenlimt innerkonvolutt:

Kontaktinfo. til bidragsyter (navn, tlf, e-post, postadr.).

Se fullstendig utlysning

bilder og video på <https://rana.kirken.no> (Mo/Gruben menigheter).

Sökandet efter samisk historia – nu i Medelpads kyrkor

Under Härnösands stifts inventering av samiska föremål har närmare 50 föremål noterats i kyrkor och andra församlingsbyggnader.

– Så här långt har vi inte stött på några överraskningar, men vi har kunnat konstatera att det finns samiska föremål och en samisk historia i våra kyrkor, säger stiftsantikvarie Fredrika Björk.

Inventeringen inleddes förra året i Ångermanland, pågår nu i Medelpad och ska sedan fortsätta i Jämtland och Härjedalen. De flesta föremål som hittats är moderna ur ett antikvariskt per-

spektiv, det vill säga tillverkade efter 1940.

– Det kan ha att göra med att vi börjat arbetet längst kusten, spåren av samer är få i Väster-norrland men det betyder inte att det inte funnits samer där, säger Fredrika Björk.

En fråga som projektet ställs inför är hur ett samiskt föremål definieras: genom upphovsman, teknik eller motiv.

– Där har vi en utmaning som vi behöver utforska mer, och därför är det inte säkert att allt vi nu noterar kommer att finnas med i slutresultatet, fortsätter Fredrika Björk.

Med inventeringen av samiska föremål i kyrkliga miljöer är syf-

tet att synliggöra samisk kultur och historia i Svenska kyrkan. Arbetet utförs av kulturgeograf Marica Blind och det ska resultera i en förteckning med infor-

Bland de föremål som hittills inventerats märks bland annat två träfigurer i sydsamiska dräkter. Figurerna är tillverkade av Torborg Lindberg-Carlsson från Dorotea (1908-1980) och finns i Eds församlingsgård.

FOTO: MARICA BLIND

mation och bilder att tillgängliggöra på olika webbplatser. Arbetet genomförs med stöd av statens kyrkoantikvariska ersättning och i samarbete med stiftelsen Gaaltjie, det sydsamiska kulturcentrumet i Östersund.

KAJSA ÅSLIN

Straff – ny bok av Ann-Helén Laestadius

Efter den stora succén med boken *Stöld* är Ann-Helén Laestadius nu tillbaka med en ny bok. Boken *Straff* – är en träffande och berörande skildring om trauman som går i arv i generationer. Alla som har haft en närstående i nomadskolan kan nog känna igen något i berättelsen.

I mitten av 1980-talet får vi möta de fem barnen när vuxit upp. De har valt olika vägar i livet för att överleva, eller åtminstone för att försöka förtränga sina upplevelser. Men nu, efter trettio år, är deras plågoande, husmodern, plötsligt tillbaka i trakten igen.

VIKTIG HISTORIELEKTION

Jag tyckte att boken var mycket bra och att författaren valt att förlägga handlingen i två olika decennier ger boken ytterligare djup. Att som läsare få följa dessa barn från nomadskolan och in i vuxenlivet med de livslånga skador barnen fick på nomadskolan var djupt berörande och stundtals plågsamt. *Straff* är inte bara en roman om några utsatta samiska barn i norr utan en viktig historielektion om en skolform som format många samiska barn i vårt land.

LISBETH HOTTI

Boken utspelar sig dels på 1950-talet och 1980-talet. På femtiotalet får vi möta renskötarbarnen Jon-Ante, Else-Maj, Nilsa, Marge och Anne-Risten. Barnen är sju år när de tas från sina familjer och tvingas gå i nomadskola i Lannavaara. Tryggheten byts ut mot en skrämmande tillvaro där samiskan är förbjuden, jokken syndig och husmor straffar dem med riset. Det finns personal som vill barnen väl men som inte får för husmodern.

PÅ 80-TALET

Föräldrarna vågade inte protestera och skulle de våga så lyssnade de fina herrarna ändå inte.

Sørsamisk novellesamling nominert til Nordisk råds litteraturpris

Forfatterne Anne-Grethe og Bierna Leine Bientie gav i 2021 ut bøkene *Jaememe mijjen luvnie jeala*/Midt iblant oss lever døden. Bøkene er en parallellutgave med noveller som er skrevet på henholdsvis sørsamisk og norsk. Fortellingene er ikke oversatt, men er tilpasset språket den er skrevet på. En fyldigere anmeldelse står å lese i DD 1/22.

Den norske utgaven av boka, *Midt iblant oss lever døden*, er innkjøpt av Norsk kulturråd. Boka skal dermed være tilgjengelig på en rekke bibliotek, men kan også bestilles fra forlaget I ut. Daerpies Dierie gratulerer med nominasjonen.

NOMINASJONENS OMTALE

I sin omtale av bokverket skriver

Nordisk råd følgende: – En tankevekkende og poetisk bok, skrevet med stor livsvisdom. Boka inneholder elleve fortellinger om mennesker fra vidt ulike bakgrunner og livssituasjoner som har fått døden nær innpå seg. Selv om døden er med i alle fortellingene, er det en sterk omfavelse av både livet og døden i hverdagen, som viser at tar man tak i livet, så kan det gå bra. Boka er vakker og stemningsfullt illustrert av parets datter, Ellen Sara Reiten Bientie. Bildene leder leseren til enda en ny fortelling og nye refleksjoner, som man må gruble over og grunne på, og deretter lese enda en gang, og fornemme en trygghet i at døden er verken skummel eller en trussel, men heller en naturlig del av våre liv.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Orre ööhpehtimmie vætnan bijre

Evtebe tjaktjen njieljie vytnesjæjjah vætnan bijre lierin jñh vuesiehtæmman gåaroejin. Åehpenh Nelly Anna Engströminie gie jijnji vætnej bijre liereme.

Tjaktjen 2022 *Aerpieviekien vætnam vaarjelidh jñh jealajehtedh* Plaassjesne öörnesovvi. Aajege jñh Sami Allaskuvla daam ööhpehtimmiem öörnin. Daate ööhpehtimmie voestes aejkien Plaassjesne öörnesovvi. Luhkiegöökte learohkh ööhpehtæmman syökin jñh njieljie learohkh ööhpehtovvin. Nelly Anna Engström lij akte daejstie.

VIHKELES IDENTITEESE

Nelly lea 25 jaepien bæries jñh Vuoltjeristie båata. Daelie dihte tjaelije NRK Saepmesne jñh Tråantesne årroeminie. Vætneh joekoen vihkele altese identiteetese. Jaepien 2019-2021 dihte Saemiej ööhpehtimmiejarngesne vytnesji.

– Manne lyjhkem vytnesjidh. Dellie åadtjoem kreatijve årrodh, Nelly jeahta.

Aarebi dihte lea gamtsh, novhtehkh, gaptah, tjohph, deajvoeh, veaskah, gaalsohkh, voesse jñh daaskoe gååreme. Nelly jeahta tuhtjie lustemes gierkiejgumie gåarodh. Mohte tuhtjie aaj luste novhtehkh gåarodh. Dannasinie sijhti Plaassjesne ööhpehtovvedh.

FUEHPIE ORREME

Fierhten mubpien våhkoen learohkh Plaassjesne tjåanghkanin. Mearan Nelly Plaassjesne vytnesji, dihte aaj Tråantesne barkoeji.

– Löövles 100% Tråantesne barkedh jñh 50% ööhpehtimmiem dæriedidh, Nelly jeahta.

– Im raeresth dam darjodh, dihte jaarhka.

Buerkeste onnetje fuehpie orreme.

Læjhkan dihte tuhtjie joekoen gieltegs jñh luste orreme ööhpehtimmiem dæriedidh.

GÖÖKTE STOERRE LAAVENJASSH

– Mijjeh libie göökte stoerre laavenjassigumie barkeme, Nelly jeahta.

Nelly Anna Engström tjæjjievoessem gååreme.

FOTO: LAILA MARI BRANSFJELL

Nelly Anna Engström, Vuoltarijstie, jijnji vætnej bijre liereme.

FOTO: PRIVAATE

Nelly Anna Engström novhtehkh gååreme.

FOTO: LAILA MARI BRANSFJELL

Voestes stoerre laavenjasse lij bårhkesjidh jñh novtekhk gåarodh. Dillie göökte gaadterh bårhkesjin. Mubpie bæries vuekie jñh mubpie orre vuekie. Mubpien stoerre laavenjasse lij maam-akt gåarodh bæries saemien aatijste. Learohkh jñh lohkehtæjjah Saemien sijtesne minnin bæries aath vuejnedh. Goeven learohkh vuesiehtimmiem öörnesovvin. Vuesiehtimmien nomme Båajas giejh.

BÆRIES JIÑH ORRE VUEKIEH

Voestes laavenjassesne Nelly novtekhk gåaroeji. Voestegh dihte tjoeri bæries vuekien mietie bårhkesjidh. Dihte ruevtine nieskieji jñh gietine bårhkesji. Mubpien laavenjassesne orre vuekiem pryövi.

– Mijjeh «høytrykksspyler:inie» nieskiejimh jñh «sentrifug:ine» bårhkesjimh, dihte jeahta.

– Ulmie lij gåabpatjahkh vuekide lieredh jñh mohtedidh, Nelly jaarhka.

MAAM-AKT ORRE GÅARODH

Dan mænngan edtji maam-akt orre gåarodh.

– Voestegh idtjim skreejredahkh utnieh.

Idtjim daejrieh maam sijhtim gåarodh, Nelly jeahta. Mohte Nelly eelki boengeskuvmien bijre ussjedidh, mij Saemien sijtesne vööjñi.

– Manne tuhtjim boenge-skuvmien

hammoe jñh tjæjjievoessen hammoe lij seamma, Nelly jeahta. Tjæjjievoesse lea sjiere veaskoe mij lea tjæjjien bijre. Nelly ij leah aarebi daam tjæjjievoessem gååreme. Mohte vuesiehtæmman sijhti dam gåarodh.

– Guktie lij tjæjjievoessem gåarodh?

– Tuhtjim onnetje fuehpie lij. Tjoerim Tråantesne barkedh, Nelly vaestede.

– Læjhkan lij joekoen luste maam-akt orre gåarodh, dihte jaarhka.

BÆRIES JALLH ORRE VUEKIEH?

Nelly lea gellie aejkieh bæries vuekien mietie bårhkesjamme. Dihte veanhta gellie almetjh eah daejrieh gååvnese urrebe vuekieh bårhkesjidh.

– Datne maatnah mubpie vuekie bårhkesjidh jñh bæries vuekiem laehpedh. Ij leah daerpies nieskemervuhtine nieskedh.

Datne maatnah «høytrykkstvätt» gaavnedh jñh dam nuhtjedh, Nelly jeajta. Nelly veanhta gellie almetjh tuhtjeh onnetje geerve bæries vuekiem laehpedh, juktie aerpievuekie lea vaajmoen lihemes. Bæitje biejjide

Nelly sæjhta orre jñh bæries vuekie mietie bårhkesjidh. Dihte tuhtjie orre vuekie lea sneehpebe bæries vuekeste. Læjhkan dihte ij sijthth bæries vuekiem laehpedh.

– Domtoem jearsoesåbpoee bæries vuekiem bårhkesjidh jñh gåarodh, Nelly jeahta.

JENNY-KRIHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Sammendrag: Studium i samisk håndarbeid

Høsten 2022 gikk fire studenter studiet Kontinuitet og vitalisering av tradisjonell vætna på Røros. Det er Sami allaskuvla og Aajege som har stått for studiet. En av studentene som gikk studiet er 25 år gamle Nelly Anna Engström fra Villhelmina. Vætna, samisk håndarbeid, er veldig viktig for henne og hennes

identitet. – Jeg liker å sy, for da får jeg være kreativ, sier Nelly. Da hun gikk studiet på Røros, jobbet hun også som journalist i NRK Sapmi. Hver andre uke møttes studentene for å ha undervisning på Røros.

– Vi har hovedsakelig jobbet med to store oppgaver, sier Nelly. Den første oppgaven var å garve

bellinger på den tradisjonelle måten, i tillegg til å sy sko av dem. Den andre oppgaven var å sy noe nytt ut ifra et gammelt samisk objekt fra Saemien sijte. Nelly valgte å sy en mageveske, med inspirasjon fra et samisk barmk-lede. De skulle også prøve å garve bellinger på en ny måte.

– Vi brukte høytrykksspyler og

sentrifuge for å skrape og barke, sier Nelly. Hun synes det var spennende å skrape og barke på en ny måte. Men selv om den nye måten går fortere enn den tradisjonelle, så kommer hun til å fortsette å garve på den gamle måten.

– Det føles tryggere å barke og sy på den gamle måten, sier Nelly.

Samiskt kyrkoliv i Funäsdalen

- Tillsammans bygger vi något nytt

I Funäsdalen arbetar diakonen Elisabeth Mårtensson och prästen Beatrice Vall med att utveckla det samiska kyrkolivet, bland annat firas regelbundet tvåspråkiga gudstjänster i Funäsdalens kyrka och tillsammans med skolan bedrivs samisk fritidsverksamhet. Här berättar de om sitt arbete tillsammans med samiska lekmän och andra organisationer.

Funäsdalen är en del av Tännäs-Ljusnedals församling i Härjedalens pastorat. Här finns en lång tradition av samiskt kyrkoliv. Detta har sameprästen emeritus Bo Lundmark varit ansvarig för. Jag, Elisabeth Mårtensson har varit diakon i församlingen i många år och jag, Beatrice Vall, flyttade till Funäsdalen 2018 då jag fick tjänst som fjällpräst med särskilt ansvar för den samiska delen av församlingen.

BIBLAR OCH KYRKOHANDBÖCKER
Sedan dess har vi båda, tillsammans med samiska lekmän, utformat och utvecklat det samiska kyrkolivet, både i församlingen och i pastoratet. Vi har placerat samiska biblar på alla kyrkors altare, så att de är synliga för besökare. Vi har samiska kyrkohandböcker i alla kyrkor och församlingshem.

TVÅSPRÅKIGT

I Funäsdalen har vi tvåspråkiga gudstjänster. Det går till så att vissa delar sker på svenska och vissa delar på samiska. Allt finns att läsa på både svenska och samiska i gudstjänstgöendan. Vi läser alltid en av söndagens texter på samiska. Då blir den texten på båda språken. I Funäsdalen har vi ljusstakarna av renhorn (skänkta av Karin Rensberg Ripa) tända på altaret.

VÄLKOMSTHÄLSNING

Pastoratets samtliga präster och diakoner kan hälsa välkommen på sydsamiska, samt utdela väl-

Kyrkan i Funäsdalen gjord klar till samisk mässa.

FOTO: BEATRICE VALL

signelsen på sydsamiska och alla präster och diakoner är väl insatta i Svenska kyrkans försöningsarbete. Just nu arbetar vi och lekmannagruppen med samiska uttryck i kyrkorummet.

SAMISK MÄSSA

Under samiska språkveckan bestämde vi oss för att ha enbart samisk mässa. Böner, texter och psalmsång var på samiska. Ja, även predikan då Bo Lundmark är duktig på detta. Vi ville också arbeta med synliga samiska uttryck i kyrkan. Vi byggde upp en stiliserad kåta i koret, med en eld i mitten och renfällar på sidorna. Altaret fick samisk klädnad. Prästen hade

samiska mässhaken, broderad av Elisabeth Andersson, Mihte.

BEHÖVS FLER

Vi erbjuder dop, vigsel, konfirmation och begravning på samiska. Tack vare stiftet kan kyrkan även dela ut samiskt dopsmycke och Sydsamiska Bibeln. Vår kyrkomusiker, Sara Ek, är mycket duktigt på att spela och sjunga psalmer på samiska, trots att hon inte behärskar språket. Detta betyder mycket för det samiska kyrkolivet. Men, vi behöver bli fler som engagerar sig i kyrkans samiska kyrkoliv: vi behöver fler textläsare, fler samiska kyrkvårdare och fler samiska solister. Och

vi behöver bli fler som kommer på de samiska gudstjänsterna.

SAMVERKAN

Det samiska kyrkolivet inbegriper även barnen. I församlingshemmet samarbetar skola och kyrka tillsammans med samisk fritidsverksamhet. Kyrkan samarbetar även med ett samiskt föräldrakooperativ som anordnar samiskt språkcafé för alla åldrar. Och kyrkan arbetar också med kommunen med språkcafé för de äldre. För det är tillsammans som vi bygger något nytt.

**BEATRICE VALL, FJÄLLPRÄST
ELISABETH MÅRTENSSON,
DIAKON I FJÄLLKYRKAN**

Gie jih gusnie årroeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Erik-Oscar Oscarsson, mobil
070 253 5978 e-post erikoscar1954@gmail.com

Svenska kyrkan nationell nivå

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti
Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala, tel 018-16 94 91
e-post lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt arbete i Härnösands stift

Härnösands stift, box 94, 871 22 Härnösand
tel 0611-254 00
e-post: harnosand.stift@svenskakyrkan.se,
besöksadress: Universitetsbacken 1, Härnösand

Norge

Samisk kirkeråd

Generalsekretær: Kristina Labba,
postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 478 92 801,
e-post kl286@kirken.no
Leder: Sara Ellen Anne Eira
Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:
Oddvin Bientie

Saemien åålmegearaerie SÅR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no
e-post samiskmenighet@kirken.no
Leder: Paul Bendikk Jåma, epost p_jaama@hotmail.com
Medlemmer: Lajla Kristine Lifjell, Maajja-Krihke Bransfjell,
Laila Anita Otervik og prest Einar Sørliid Bondevik
Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åålmegea beajjetje åejvie / daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell Gløttvegen 2, 7750 Namdalseid,
mobil 993 49 477, e-post mk924@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Sørliid Bondevik,
Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902
e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson Dergaveien 57, 7898 Limingen,
mobil 994 88 827,
e-post bj439@kirken.no

Trosopplærer: Margrethe Kristin Leine Bientie
Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd
mobil 412 88 227, e-post mb789@kirken.no

ETT FINT MINNE FRÅN DOPET

Härnösands stift ger en
doggåva i form av ett
halsmycke till de samer
som döps i stiftet.
Kontakta din församling
för mer information.

Svenska kyrkan
HÄRNÖSANDS STIFT

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år
och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd,
Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge
Telefon (mobil): 0047 474 53 902
E-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör, Norge:

Einar Sørliid Bondevik, adress samma som ovan

Ansvarig utgivare, Sverige:

Anneli Hällgren, Härnösands stift, Box 94, 871 22 Härnösand
E-post: Anneli.Hallgren@svenskakyrkan.se

Redaktionsråd:

Birgitta Ricklund, Sylvia Sparrock, Lisbeth Hotti,
Kajsa Åslin, Sofia Strinnholm och Bertil Jønsson

Prenumeration under 2022:

190 SEK

Avgiften betalas när faktura kommer

Adressändring och prenumeration

dd@samiskmenighet.no

Grafisk form & repro:

Verbum AB

Tryck:

Pressgrannar AB, Linköping, 2021

NÖÖRJEN GÆRHKOE Sveerjen gærhkoë

TEXTER OCH BILDER

till nummer 2 2023 av Daerpies Dierie
skickas innan 15 maj 2023
till dd@samiskmenighet.no

Fler samiska texter finns på
www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.svenskakyrkan.se
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.samiskmenighet.no

FOTO: LARS JOHNSEN

Utbrent eller uttappet

Omkring midten av mai har snøen smeltet i sentrum av Karasjok, der jeg bor. Tilsynelatende skjer det ikke noe i naturen i dagene som følger. Det er brunt og svart rundt oss. Det virker som naturen er helt livløs.

Men selv om bjørkeskogen ser helt svart og utsløkket ut akkurat på denne tiden av året, vet vi at det skjer en eksplosjon i naturen i månedsskiftet mai-juni, der knoppene kommer fram på trærne. Og så plutselig er det blitt grønt, friskt og levende rundt oss.

Det er et mirakel. Det som på et tidspunkt ser livløst ut, begynner altså å spire og gro igjen når solen og årstiden får virke med sine livgivende krefter. Det er en viktig lærdom å ta med seg. Men kan ikke denne livserfaringen også anvendes på det menneskelige livet?

Det som i alle fall er på det rene, er at det er flere som av ulike årsaker møter veggen – enten på grunn av for hard arbeidsbelastning eller som følge av andre altfor krevende utfordringer.

Et uttrykk som blir brukt når noen er fullstendig utslitt, er ordet «utbrent». Det blir mye brukt i dagligtalen. Den som det

gjelder, kan føle seg fullstendig utslitt. Vedkommende skjønner kanskje ikke hvordan hun eller han skal kunne få oppleve det vanlige livet igjen. Det virker som at alle krefter er blitt borte en gang for alle.

Men den avdøde psykiateren og forfatteren Hans Olav Tungesvik likte ikke begrepet «utbrent», ifølge avisen Vårt Land. Han mente at ordet utbrent nærmest viser til at den som har gått på en smell, står igjen som en livløs branntomt, som er helt utsløkket og ikke har muligheter til å reise seg igjen fra asken.

Derfor lanserer Tungesvik et alternativ, nemlig uttrykket «uttappet». Han mener at dette ordet er langt mer positivt: Når noe er uttappet, så har det en iboende sjanse til å bli fylt opp igjen med nytt innhold, med nye krefter, med nytt vann i beholderen som er gått tom.

Slik kan den som er helt utslitt nærmest få livet sitt tilbake, selv om det ikke nødvendigvis blir akkurat slik som det var før vanskelighetene oppstod. Livsgnistene kan imidlertid komme fram på ny. Livet kan igjen bli verdt å leve.

Men hvordan er det så Gud behandler et menneske som

føler seg fullstendig nedbrutt og på mange måter helt knekt? Bibelen belyser dette i boken til profeten Jesaja. Det heter i kapittel 42, vers 3: «*Han bryter ikke et knekket siv og slukker ikke en rykende veke.*»

Vi kan derfor sette vår lit til at Gud har en grenseløs omsorg for oss, etter det jeg kan forstå. Han har skapt oss og blåser nytt liv i oss hver dag så lenge vi lever. Det innebærer dessuten at han ikke slutter å bry seg om oss, selv om vi kjenner oss helt knekt og uttappet. Vi kan derimot finne trøst i flere bibelvers:

«*Han gir den trette kraft, og den som ikke har krefter, gir han stor styrke.*» (Jesaja 40,29)

«*Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile.*» (Matteus 11,28)

Den Gud som sørger for eksplosjonen i Karasjok-naturen i månedsskiftet mai-juni, ønsker altså å gi oss en velfortjent hvilepause, der vi får nytt pågangsmot. Slik kan vårt beger bli fylt med vann når det er tomt. Og slik kan den beste doktor gi oss nye krefter når vi er uttappet. For: «*Han bryter ikke et knekket siv og slukker ikke en rykende veke.*»

Gir ikke det grunn til håp?

LARS JOHNSEN

Bijpeletekste

Sionen gånka

Sionen daktere, tjårvoeh aavosne,
Jerusalemen daktere, håatjh!
Vuartesjh dov gånka dov gånkoe båata.
Reaktoem dorje jìh vitnedh edtja.
Giefie lea
jìh eeselem, eesele-fåalam rijrie.

Efraimen dåaroo-vaagnide
jìh Jerusalemen hierkide murhkem.
Joeksh tsoepkenieh.
Raeffiem almetjidie buakta,
jìh jìjtse faamoe mearoste mearose jaksa,
jeanoste eatnemen minngieeatjan.

- Saak/Sak 9,9-10
- Jeatjah bijpeleteksth mahtah daesnie lohkedh: www.bibel.no
- Bijpeletekste jìh «Åssjalommesh» juakaldahkesne jìh eah sinsitnide jearohks.

Inga Emilie Jåma geasastahkem gååreme.

FOTO: JENNY-KRIHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Maidi Kappfjell Åhrén muadtam baarnan gååreme.

FOTO: JENNY-KRIHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Learohki vuesiehtimmie

Geasastahke, muadtah, gaamese-tjohpe jñh vielie. Inga Emilie jñh Maidi lægan jñjnem barkeme vuesiehtæmman.

Maidi Kappfjell Åhren (23) jñh Inga Emilie Joma (24) lægan göökte learohkinie Saemiej ööhpehtimmiejarngesne Jåhkåmåhkkesne. Dah guaktah lægan abpe skuvlejaepiem vuesiehtæmman vytnesjamme. Daan jaepien vuesiehtimmen nomme *Mannamin*. Fierhten jaepien learohkh mubpien daltesne vusiehtæmman vytnesjeh. Daate vuesiehtimmie Jåhkåmåhkken maarhnesne öörnesåvva. Daan jaepien maarhna lij goevten 2. biejjien raejeste 4. biejjien raajan.

LUSTE ORREME

Goevten 1. biejjien tsåahka 18.30 learohkh vuesiehtimmie rñhpesti.

- *Guktie lij vuesiehtimmie rñhpestidh?*
- Manne joekoen dearkoes lim. Idtjim daejrieh dan soe gellie almetjh böötin. Abpe tjiehtjele dieves lij, Inga Emilie Joma jeahta.
- Im daejrieh man gellie almetjh, mohte

gellie åejjieh vöojnim, Maidi jeahta föörhkeden. Rñhpestimmie åvtelen dah tjihtesh håaloejin. Maidi buerkeste dearkoes lij gosse håaloeminie.

– Mohte manne tuhtjem luste lij, Maidi jeahta.

GEASASTAHKE JÑH MUADTA

Maidi jñh Inga Emilie lægan gellie tæjmoeht vytnesjamme. Ruffien eelkin soejkesjidh jñh dan mænngan tjoerin båårhkesjidh jñh gåårodh. Inga Emilie lea jñjnem gååreme. Dñhte baarkohkidie, gaamese-tjohpem, stielie-tjohpem jñh geasastahkem gååreme. Dñhte aaj vaantsh gurreme jñh voedtegh baarkaldamme. Altese stööremes laavenjasse lij geasastahkem gåårodh. Vuesiehtæmman åadtjoeji bovtssem ICA-bovreste löönedh.

– Manne tuhtjem joekoen luste orreme

Inga Emilie Joma (24).

Maidi Kappfjell Åhren (23).

geasastahkem gåårodh, Inga Emilie jeahta. Inga Emilie tuhtjie gieltegs orreme geasastahkem bååstede vaeltedh. Inga Emilie jeahta ij gie daagkeres geasastahkem daenbien provhkh. Altese geasastahke båeries sårarhte.

GEERVE IEBNH GAAVNEDH

Maidi aaj tuhtjie luste orreme vuesiehtæmman gåårodh.

– Manne muadtam baarnan gååreme jñh evtebe jaepien aaj svætnoem gååroejim, Maidi jeahta. Dñhte aaj tjohpem jñh gaptam jñjtse aahrtjan gååroeji jñh baarkaldahkem darjoeji. Buerkeste lustemes jñh geervemes orreme muadtam gåårodh.

– Geerve orreme iebnh gaavnedh. Dannasinie tjoerim giesien aelkedh, Maidi jeahta. Voestegh sijhti miesien dueljien gaavnedh, mohte idtji dam gaavnh. Dannasinie veelji muadtam tjillegen dueljeste gåårodh.

– Tuhtjem lustemes jñh geervemes orreme muadtam gåårodh, Maidi jeahta.

JENNY-KRIHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Sammendrag

Studentustilling på Jokkmokksmarknaden

Inga Emilie Joma (24) og Maidi Kappfjell Åhren (23) går i andreklasse på Samernas utdanningsentrum i Jokkmokk. Hele skoleåret har gått til å sy til utstillingen de hadde under Jokkmokks marknad 2.-4. februar. Dette er en årlig utstilling som andreklasse på skolen

sy til. 1. februar åpnet de utstillingen.

– Jeg var veldig nervøs. Jeg var ikke forberedt på at det kom så mange folk. Det var helt fullt i lokalet, sier Inga Emilie Joma.

– Jeg vet ikke hvor mange mennesker som var der, men jeg så veldig mange hoder, sier

Maidi mens hun humrer. Maidi og Inga Emilie har sittet mange timer i sløydsalen. Til utstillingen har Inga Emilie sydd seletøy til rein, lue av reinbeltinger og tekstil, sko av barked skinn, strikket votter og flettet skobånd.

– Jeg synes det var veldig artig

å sy seletøyet og ta tilbake noe som ikke blir brukt, sier Inga Emilie. Maidi sitt største prosjekt var å sy en pesk til en liten gutt på seks år. Hun sydde også kofte og hårpynt.

– Jeg synes det mest utfordrende har vært å finne materiale til pesken, sier Maidi.